

HÅKAN A. BENGTTSSON:

DEN GODA POLITIKEN

En bok som inbjuder till en och annan ironisk kommentar är Janerik Larssons och Markus Uvells *Den goda politiken. Bortom rädslans onda cirklar* (Timbro). Vem vill eller vågar vara mot det goda? Och utan hallstämpeln "Timbro" hade bokens titel för övrigt kunnat tas för ett nytryck av en ungsocialdemokratisk skrift från 1970-talet.

Den *goda* politiken. Bortom rädslans *onda* cirklar, alltså. Föreställningen att det existerar onda och goda krafter är ingalunda ny, utan snarare typisk för hela vår kultur. Michelangelos Yttersta domen i Sixtinska kapellet skildrar en kraftmätning mellan ont och gott, mellan himmel och helvete. Sagor har under århundradena vävt skrönor kring samma enkla men effektfullt sammansatta konflikt. För att inte tala om våra dagars deckare och thrillers; James Bonds fiender är alltid onda och fula.

Och även politiken faller i sina sämsta stunder till föga för denna bipolaritet, något som är viktigt inte minst för att elda de egna. Definitionen av det goda i *Den goda politiken* är dock inte alldeles glasklar, och ett mått av ödestro gör sig

Den goda politiken, av Markus Uvell och Janerik Larsson, Timbro 1995.

härvidlag gällande: utvecklingen förbådar och bereder väg för det nya och det goda

Mot denna kolartro ställer författarna en oerhört dystert bild av det svenska samhällets och den svenska politikens förmåga att hantera framtidens utmaningar. "Ingen vill se hur illa läget är", heter det i en typisk formulering. Men politikens tillkortakommande skär knappast i författarnas hjärta, utan bekräftar snarare det som skulle bevisas. Allt går åt helvete. Om inte det nya släpps fram. Ja, det är ett effektivt grepp.

Greiderianer

Samtidigt hotas utvecklingen och allt detta goda av onda krafter, av miljöfundamentalister (det är inte miljöproblemen som står i fokus!) och greiderianer (efter författaren Göran Greider). Varför bry sig om dessa onda hot om framtiden rymmer så många möjligheter som författarna vill göra gällande.

Den goda politiken innehåller ett mått av resonemang, en resonerande hållning och en vettig attityd: "Vad som behövs är en politik bortom tvärsäkerheten". Författarna förhåller sig kritiska till den politik som bedrevs av de borgerliga partierna 1991 - 1994. Men sammantaget verkar det mest ha varit fel på marknads-

föringen och inte på själva politiken. "Valet 1994 var en brakförlust för personer och partier, men egentligen inte för idéer", skriver Larsson och Uvell - något som mer framstår som besvärjelse och peptalk än en relevant beskrivning av läget.

Det talas vidare i boken om samförstånd även om samförståndets eventuella förutsättningar egentligen inte utvecklas, förutom att det handlar om ett bejakande av framtiden och de ståndpunkter författarna själva hyser. Detta förordande av samförstånd är dock i sig välkommet. All politik är också en fråga om kompromisser, om samförstånd, om att kunna mötas och att låta olika intressen samspela. SAFs ordförande Ulf Laurin sa för några år sedan att det har varit för mycket samförstånd och för lite konflikter i Sverige. Av en rad politiska och ekonomiska skäl är detta en felaktig slutsats.

Ny balans

Författarna kritiserar den svenska konformismen och den spridda misstänksamheten mot människor som vill göra saker själv och som inte vill gå i ledband. I en vid mening delar jag den kritiken.

En ny balans mellan individ och kollektiv behöver emellertid knappast ses som en seger för nyliberalismen eller som ett stöd för en borgerlig samhällsutveckling.

De så kallade "greiderianerna" spelar en viktig roll i boken. Denna heterogena skara av debattörer vill på olika sätt bromsa utvecklingen, menar författarna.

Inget parti på vänsterkanten företräder dock något som kan kallas greiderianism, varken socialdemokraterna eller vänsterpartiet.

Varför ägna ett stort - ja, förvånande stort - utrymme åt en grupp debattörer som visserligen har stort medialt genomslag men som inte har något reellt inflytande i den praktiska politiken?

Möjligen handlar det om behovet - speciellt för en idémedja som Timbro - att ha en fiende, inte minst nu när kommunismen försvunnit genom en fallucka i historien och socialdemokratin tappat kontakten med sina socialistiska grundsatser.

Ideologisk positionering

En annan förklaring är att "idékampen" i grunden handlar om ideologisk positionering för att på sikt påverka den politiska debatten och det politiskt möjliga. Idédebattens dilemma är - skulle man kunna säga - att den inte alltid är i fas med dagspolitiken.

Herbert Tingstens roll som idékämpe och propagandist skärskådas på ett intressant sätt av Alf W Johansson i boken *Herbert Tingsten och det kalla kriget* (Tiden). Tingsten hade motsägelsefullt nog inte så stort inflytande på dagspolitiken men stor betydelse för det debattklimat som i det långa loppet påverkar politiken.

Samma sak kan sägas om 68-vänstern och SAFs opinionsbildning från 1970-talets mitt.

Larssons och Uvells kritik mot dessa så

kallade "greiderianer" drabbar alltså inte huvuddelen av det politiska fältet, utan bara ett mindre skikt av enskilda debattörer. De aktualiserar inte någon diskussion om den faktiska politik som bedrivs och de frågor som ligger på Riksdagens eller fullmäktigesalarnas bord. Det blir om man så vill en debatt mellan tänkta positioner. Däri ligger bokens största begränsning.

Och nog bygger väl det goda politiska samtalet på att man bemöter sina motståndares bästa argument?

Samma kritik kan riktas mot författarnas försvar för "marknaden". Det är förvånande att de inte tar tillfället i akt att kvalificera debatten, utan låter en suddig retorik mot marknaden ersättas av en minst lika suddig motretorik. Författarna ger också en förskönande och ideologisk bild av det privata ägandet och av kapitalismen. Detta humana och idylliska system ställs sedan mot den "kortsiktighet" som kännetecknar det politiska systemet. Det är mycket möjligt att politiken är kortsiktig. Men samma kritik skulle i så fall kunna riktas mot de finansiella marknadernas nuvarande sätt att fungera. Det finns också skäl att framhålla att kritiken mot de fria kapitalrörelserna inte är samma sak som ett allmänt "skall" mot marknaden.

Varför ta exempelvis finansmarknadernas nuvarande funktioner för givna?

Retoriken i *Den goda politiken* hör i detta avseende mer hemma på en MUF-kurs för nyblivna medlemmar än mellan två bokpärmar; författarna frågar sig till exempel retoriskt om det är någon som känner sig hotad av en ICA-handlare.

Den reella frågeställningen, det saken egentligen handlar om, rymmer betydligt fler komplikationer. Jag menar att marknader utan friktioner, utan transaktionskostnader och utan tidsfördröjningar tenderar att bli instabila. Stabilitet och förutsägbarhet är ekonomiskt rationellt. För att åstadkomma detta krävs politiskt ingrepp och institutionella anordningar av olika slag för att, med Gösta Rehns ord, "förverkliga det som den fria marknaden inte kan förverkliga".

Det förs en omfattande internationell debatt om olika kapitalistiska modeller och deras utvecklingsmöjligheter. Den japanska samhällsmodellen kan exempelvis knappast skrivas in i ett nyliberalt framgångsrecept. Man brukar vidare skilja mellan den alpiska modellen (inriktad på samarbete och långsiktighet) och den anglosaxiska modellen (mer konfliktorienterad och kortsiktig). Konflikter och kortsiktighet är förenade med kostnader för såväl individer som för företag - och därmed för samhällsekonomin i stort.

Den svenska modellen var en samarbetsmodell av alpiskt slag, låt vara mer avancerad. Den kan förmodligen inte repriseras rakt av i framtiden. Men en allmängiltig lärdom är ändå att samarbete är mer lönande än konflikter.

Jag menar också att Sverige och många andra västländer i flera avseende rört sig för mycket mot den anglosaxiska hållet.

Men dessa centrala frågeställningar ägnar sig inte Larsson och Uvell åt, utan de bekämpar greiderianer. Det förefaller mig mer konstruktivt om författarna hade valt att något distansera sig från den avregleringsmyt som präglat ett decennium i svensk politik, som har byggt på föreställningen att alla marknader ser ut som i den nationalekonomiska läroboken, samt att snart sagt alla verksamheter i samhället kan göras om till eller betraktas som marknader. Denna föreställning har betingat ett högt politiskt pris för borgerligheten och är inte heller som en allmän formel ekonomiskt rationell.

För mycket trygghet

Avvägningen mellan samarbete och konflikt på makroplanet har sin betydelse även på individnivån. Författarna för i boken ett resonemang om att trygghet - i varje fall för mycket trygghet - är negativt för kreativiteten. Det är säkert riktigt i en allmän mening. I praktiken är det alltid en fråga om en avvägning, där exempelvis arbetsgivarna företräder en position och facket en annan, eftersom de har olika intressen. Det är också - vilket komplicerar saken ytterligare - så att ideologiska preferenser styr var man tycker att balanspunkten mellan trygghet och otrygghet ska ligga. Min grundläggande invändning mot den borgerliga positionen är härvidlag att den tycks bygga på föreställningen att de välsituerade

behöver morötter och att de som har det sämre ställt behöver piska. I sin mest absurda form har de välbeställdas ekonomiska otrygghet helt opererats bort (fallskärmar, etc).

Det politiska program som antyds i *Den goda politiken* är också väl tunt; man vill ha goda förutsättningar för företag och entreprenörer, på olika sätt bereda väg för det nya och uppmuntra frivilligt arbete av olika slag.

Bortskämda gnällspikar

De svenska medborgarna och deras vardagliga problem lyser med sin frånvaro i *Den goda politiken*. Eller rättare sagt de framträder på två sätt. För det första behandlas företagens problem, företrädesvis småföretagens. Det är inget fel att författarna för fram företagens intressen, Janerik Larsson är informationsdirektör på SAF och Timbro ägs för övrigt av näringslivet. För det andra framträder de svenska medborgarna som bortskämda gnällspikar och lata bidragsätare. Jag förnekar inte att en eller annan svensk är bortskämd eller lat. Men jag kan knappast tro att det är en rimlig beskrivning av det svenska folket. Jag ser det snarare som en ideologiskt färgad bild och undrar hur den kan produceras och reproduceras så pass okritiskt.

Rimligare vore att utgå från frågeställningen hur västvärlden och Sverige bör hantera det allomfattande hotet om ett tvätredjedelssamhälle, det vill säga en samhällsutveckling som leder till att en stor grupp av människor ställs åt sidan

och marginaliseras. Går det att motverka en sådan utveckling? Jag envisas med att tro att detta är möjligt. Och att det noga besett är en central uppgift för det politiska systemet att motverka ett skittat och splittrat samhälle.

"Industrisamhällets mest grundläggande strukturer och ekonomiska 'sanningar' kommer sannolikt att överleva",

skriver författarna - insprängt mellan alla försäkringar om att mycket i vår värld kommer att förändras. Det är när allt kommer omkring en ganska förvånande slutsats. Mycket tyder på att varken högern eller vänstern ännu har funnit en nyckel till framtiden. Men det är en annan diskussion.

ANDERS HULTIN:

KÄRNKRAFTSELÄNDE UTAN HOPP

Med samma regelbundenhet som Spanarna på Hill Street repriseras i statstelevisionen dyker energifrågan upp som en tillsynes evig följetong i svensk politik. Till hösten är det dags igen; Energikommissionen, som tillsattes av den borgerliga regeringen i ett svagt ögonblick, presenterar då sitt betänkande och därmed lär en proposition från regeringen komma framåt vårkanten.

Väntar oss således samma politiska cirkus som alltid när kärnkraften kommit upp på den akuta politiska dagordningen? Det är svårt att säga. Det är hur som helst upplagt för långdragna och segslitna kompromissförsök mellan parter som

Att avveckla eller inte - sanningens minut för kärnkraften,
Karl-Axel Edin, Industrilitteratur 1995.

alltjämt ligger djupt nedgrävda i sina skyttegravar. Centern och Olof Johansson drömmer sig tillbaka till sin glans dagar på 70-talet och hoppas att enveten motsträvighet även denna gång skall ställa partiet i centrum för den politiska/mediala uppmärksamheten. Socialdemokraterna är lika klivna som förra gången och har under de 15 år som förflutit sedan sist mest ägnat sig åt avancerade positioneringsförsök i syfte att undkomma varje konkret ställningstagande i sakfrågan. Ingvar Carlsson talar slutgiltigt om den "moraliska förpliktelse" han anser att folkomröstningsresultatet medför och hoppas därmed slippa ha en egen uppfattning. I buskarna lurar kds, kärnkraftsmotståndets doldis och folkpartiet, som duckar men ändå hoppas på att bollen, i det avgörande ögonblicket, skall